

## דף יא

'עין יפה בסלע, עין רעה בשקל, בינונית – ברגיא. אמר רבא: הלכתא ברגיא. וכמה? תלתא זוזי'. נראה שזהו מחירו של שה בינוני בימיהם. וכן שנינו במנחות (קז): האומר 'הרי עלי כבש' – יביא הוא ונסכיו בסלע, ופרש הרמב"ם (בפירוש המשנה שם. וכן משמע בחיבורו הגדול – עפ"י התוספתא. ע' בהל' מעה"ק טז, ד ובנו"כ) ששיעור זה הוא מחיר שה בינוני, לא כחוש ולא שמן – עם הנסכים. ולפי זה נראה שיש ליתן בפדיון פטר חמור שה בינוני שבאותה שעה ובאותו מקום [כשם שבנדבת כבש כתב הרמב"ם (שם) שמשערים לעולם כפי שה בינוני. ואולם יש מדייקים מרש"י שם ששיעור הוא שקבעו חכמים – ע' יד דוד ובה תודה מנחות שם].

'רגיא' תרגום של פלס (משלי טז, יא): 'רגיא'. ודרשוהו בגמרא 'רגיל הכא רגיל הכא' (עפ"י מילון רע"צ מלמד).

'דבי יהודה נשיאה הוה ליה פטר חמור, שדריה לקמיה דרבי טרפון'. יש אומרים שרבי טרפון המוזכר כאן, אינו רבי טרפון רבו של רבי עקיבא, שהרי רבי יהודה נשיאה היה בתקופה מאוחרת הרבה (ריעב"ץ. ע"ש). ויש אומרים שרבי יהודה נשיאה שבכאן אינו זה הידוע, וקדם הרבה לרבי יהודה הנשיא (רי"א חבר).

– מפשט הלשון 'שדריה... אמר ליה...' נראה ששלח הפטר-חמור עצמו לפני רבי טרפון. ויש להבין מדוע הוצרך לכך [ואין לומר כדי לשומו, שרצה לפדותו בשוויו – שאם כן מהו שהשיב על שיעורו של שה].

ולכאורה נראה מכאן מקור לדברי הרמב"ם (בכורים יב, יב) שאם דמי החמור פחותים משלשה זוזים [לדרך בינונית] – אין פודים אותו בשוויו אלא בשלשה זוזים או בשה. על כן הוצרך לשולחו לר' טרפון שיקבע כמה צריך ליתן בעד החמור הזה שדמיו מועטים.

אכן הרמב"ם לא הביא כלל שיעורי השה, והביא השיעורים רק לענין דמי החמור כאמור. וכתבו המפרשים שכנראה היתה לו גרסה אחרת בגמרא. ואולם כל שאר הראשונים הביאו כפי גרסתנו (ע' ראב"ד; כס"מ; לקוטי הלכות). ולפי גרסתנו כתבו הפוסקים (הגר"א; חו"א יז, ה; רד"ל), אפשר לפדות פטר חמור בשוויו גם כשאינו שוה שלשה זוזים [וזהו 'פריק להו בשלקי' – שאינם שוים שלשה זוזים. חו"א]. וצריך באור לפי זה מדוע שלח הפטר-חמור לפני ר' טרפון.

ואפשר ש'שדריה' מתייחס לשה, ונתנו לרבי טרפון שהיה כהן (כדלהלן נא: – וזאת לפי הדעה דלעיל שהיה זה רבי טרפון רבו של רע"ק). ו'אמר ליה כמה בעינן למיתב לכהן' היינו קודם ששלח לו.

'הפודה פטר חמור של חברו – פדיונו פדוי'. כתב בספר מחנה אפרים (שלוהין כה; זכיה ז), על פי מה שנראה מדברי התוס' שאין הפדיון חל מדין שליחות או זכיה, אלא מצות הפדיון שייכת בכל אדם ולא דוקא בבעלים (ע' מהריט"א; שו"ת חת"ס רצה; משל"מ תרומות ד, ב; צ"צ החדש רכב), אם כן אפילו הבעלים מתנגדים לפדיונו של זה – פדיונו פדיון, אלא שיש לקונסו כדין חוטף מצוה מחברו. [ודן שם כאשר הבעלים אמרו לאחד לפדותו, וקדם אחר ופדה – האם משלם עשרה זהובים כדין חוטף מצוה אם לאו]. וכתב להוכיח שמועילה הפדיה גם ללא דין 'זכין לאדם שלא בפניו' – שהרי היה צד בגמרא לומר שהפדיון שייך לפודה, והלא בזה ודאי אין זכות לבעלים ואינו חפץ בכך.

ואולם בחזון איש (יז,ח) כתב לדחות הוכחה זו שלפי מה שהסקנו שהפדיון שייך לבעלים, יש לומר שהפדיון חל משום דין 'זכין לאדם שלא בפניו' ואין מועיל בעל-כרחו. ואכן כך היא שיטת הריטב"א (המובא במשנה למלך תרומות ד. וכן דעת כמה ראשונים בקדושין כג:): שזה שמועיל לפדות פטר-חמור של חברו – משום 'זכין' הוא [ולדעתו יש לפשוט מסוגיתנו את בעית הגמרא בנדרים (לו:)] בתורם משלו על של חברו], ודלא כשיטת התוס'.

ואף להתוס' – כתב החזו"א – יכול הבעלים לעכב על ידו משום שהמצוה שלו, כמו שאמרו בב"ק (צא:): בשור העומד להריגה.

(ונראה פשוט שעיקב זה אינו אלא לכתחילה, אבל אם קדם ופדה – פדוי, אלא שמשלם לו עשרה זהובים, כנ"ל).

ע"ע בחדושי הגר"ח על הרמב"ם (מעש"ש ח,ז) אודות חלות פדיון על דבר שאינו ברשותו, שיש לחלק בין פט"ח לפדיון נטע רבעי ומעש"ט, ששם יש תורת 'קנין' לחילול, לכך א"א בשאינו ברשותו, משא"כ בפט"ח אין הפדיון אלא הפקעת איסור. והתוס' (בב"ק סח:): פרשו משום שהחמור אסור בהנאה הרי זה כפדיון הקדש שיוכל כל אדם לפדותו, ואינו כמעשר. ומ"מ אינו כהקדש ממש הלכך פדיונו לבעלים.

ואפילו לרבי שמעון המתיר בהנאה, כתבו אחרונים שלכך יכול אחר לפדותו משום שהוא כשליח הבעלים, ומטעם 'זכין' כנ"ל [התוס' שלא כתבו טעם זה, כי באו ליישב לפי הצד שהחמור שייך לפודה, ואז אין זכות. אבל לר"ש הלא ודאי ששייך לבעלים].

או כיון שהוא כממון כהן הרי זה כהקדש (עפ"י צמח צדק החדש רכב,ד; חדושי חת"ס).

ע"ע ב'חדושי הגר"ח על הש"ס' כאן, ובב"ק בענין הגנב והגזלן שתרמו.

**א. תא שמע, הגונב פטר חמור של חברו, משלם תשלומי כפל לבעלים, ואעפ"י שאין לו עכשיו – יש לו לאחר זמן... ותו לא מידי'.** משמע שמשלם תשלומי כפל עבור כל שווי החמור, לא רק על ההפרש שבין דמי חמור לדמי שה – מפני שהחמור כולו יהא ממונו לאחר הפדיה. [ואין זה דומה לקידושין שאין האשה מקודשת אלא בסכום ההפרש – כי שם צריך שתקבל כסף שיכולה ליהנות ממנו בפועל] (עפ"י אבן האזל גנבה ב,ג, ו[ע' גם בפירוש רבנו גרשום בד"ה לא דמי להקדש]. וחילק בין זה לגונב טבלו של חברו, שאינו משלם לו אלא כפי דמי החולין – כי שם התרו"מ שכתובו אינם שלו כלל).

– מבואר למסקנא שאף על פי שעכשיו אסור בהנאה, הרי הוא שלו כיון שיש לו התר לאחר הפדיון. [ואפילו למאן דאמר 'דבר הגורם לממון לאו כממון דמי' (וכן פסק הרמב"ם הל' גנבה ב,ג.) כיון שבידו לפדותו מיד הריהו ממון גמור לדברי הכל. עפ"י עמודי אור טז].

ואולי יש ללמוד מכאן לאוסר נכסיו בהנאה שכיון שיש לו התר כשישאל על נדרו, ומצוה יש בדבר – נחשבים הנכסים כשלו (כן צדד הרשב"א בשו"ת, ח"ב רלג).

**א.** יש להעיר מדברי הרשב"א עצמו (מובא בר"ן נדרים פה.) שהאוסר דבר בקונם על עצמו, יכולים אחרים ליטלנו בעל כרחו (וע"ע במובא בנדרים מז אודות בעלות על איסורי הנאה וקונמות).

ואכן בספר שערי ישר (א,ט) העיר על הרשב"א בנדרים, מאי שנא מפטר-חמור שיש בו דין ממון משום ההתר שלאחר הפדיון, והלא גם כאן מצוה להשאל. ויצא לחלק בין הנידונים; כיון שפקיעת הבעלות מאיסורי הנאה אינה נובעת ממניעת השימוש בפועל, אלא דין התורה האוסרו בהנאה הוא שמפקיע את הבעלות, הלכך איסור המעותד להיות התר לאחר זמן אינו מפקיע בעלות, ואולם איסור קונם אינו מעותד להיות התר אלא שאפשר להשאל ולעקרו למפרע – לכן באיסור זה אין ההתר העתידי גורם דין ממון עתה, שהרי עתה שהאיסור קיים, הרי הוא בעצם איסור תמידי ולא זמני.

**ב.** ע"ע בשו"ת אבני נזר אה"ע שעד, ז אודות הקדש שמותר לחללו על שוה פרוטה, שנחשב משום כך ממונו של האדם.

וגנב מבית האישה אמר רחמנא, ולא מבית הקדש'. על הצרכת שתי דרשות לפטור מכפל את הגונב מהקדש (עתוס') – ע' במובא ביוסף דעת ב"ק עו.

**'ישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים, מפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו'. התוס'**  
הקשו מדוע נקט עשרה שיין, והלא שה אחד פוטר כמה פטרי חמור (לפר"ת).

ויש לפרש שאם אכן הפריש רק שה אחד על כל הספקות, תועיל תפישת הכהן, שהרי אפילו אם רק חמור אחד חייב בפדיון השה שייך לכהן, וכיון שיש כאן כמה וכמה ספקות שאותו שה של הכהן – מועילה תפיסה. אבל כשמפריש שה אחד לכל חמור, הרי על כל שה ושה אין בו אלא ספק שקול, לכך לא תועיל תפישת הכהן. ועל כן הדגיש רב נחמן 'זהן שלו' – דבר שאין בו חידוש, שהרי כל מעשר בהמה של הבעלים הוא (עפ"י חדושי ר' מאיר שמחה הכהן ב"מ ז).

בסוגיא בב"מ שם (כפרש"י) משמע שבכל מקום שאין מוציאים השה מיד הכהן התופס – אינו חייב במעשר. וא"כ קשה לפי הסברה הנ"ל יוצא שאם פדה בשה אחד כמה פטרי חמורים אינו נכנס להתעשר משום זכות הכהן בשה, והרי פשט לשון המשנה אין במשמע כן דקתני 'פודה בו פעמים הרבה, נכנס לדיר להתעשר' – משמע באותו אחד שפדה בו פעמים הרבה. ואולם דעת הרמב"ם אעפ"י שאין מוציאים מידו, נחשב פדיון פט"ח כממון ישראל, וכמו שבאר הרשב"א בתשובה שיא. ולדבריו ל"ק.

וגוף הסברא צ"ב, שאם משום הרוב מועילה תפיסה, א"כ גם אם מפריש עשרה שיין תועיל תפיסת הכהן שהרי אחד מהם שלו על פי הרוב, וכדין רחל שילדה שני זכרים ואין ידוע מי ראשון – נוטל הכהן אחד מהם (את הכחוש. רמב"ם בכורות ה, א), הגם שאינו יודע אם הוא הבכור, הואיל ויש לו זכות ממון ודאית. והכא נמי יש כאן 'רוב' על זכות ממונית ומדוע לא תועיל תפיסה.

**'הלוקח טבלים ממורחין מן העובד כוכבים...'** על שיטות הראשונים בדין 'לקוח' לענין מעשרות – ע' במובא ביוסף דעת ב"מ פח.

וכדין מירוח נכרי, האם תלוי בבעלות הנכרי בשעת מירווח, או תלוי [גם] באדם הממרח (רש"י ותוס') – ע' במובא במנחות סז.

**(ע"ב) 'המפקיד פירותיו... אצל העובד כוכבים – כפירותיו'. הראב"ד (מעשר יא, טו) מפרש כפי פשטות**  
הסוגיא שלתנא קמא דנים שודאי החליפם הנכרי בפירותיו, הלכך אפילו הפקיד פירות מתוקנים צריך לעשר, בחזקת שהוחלפו בפירות נכרי. ואף על פי שמירוח נכרי פוטר – מדרבנן חייב משום גזרת בעלי כיסין (וכמו שכתבו התוס').

וטעם ההנחה הודאית שהחליף, משום 'כאן נמצא (אצל הגוי) – כאן היה'. ואף על פי שידוע שישראל הפקיד אצלו, זהו דרך מקרה ואין זה מקומם ואילו פירות הגוי מקומם כאן (אבני נזר יו"ד שמב, ח).  
ואולם דעת הרמב"ם (שם) והרא"ש (דמאי ג, ד. וכן פרש הרע"ב שם) שהחלפה אינה אלא ספק [הלכך אם הפקיד טבלים שנגמרה מלאכתם, אין אומרים ודאי החליפם הנכרי והרי מירוחו פוטר (לדעת הרמב"ם אף מדרבנן) אלא חייב להפריש שמא לא החליף]. ותמה הגרעק"א (שם) על כך מסוגיתנו. ובשפת אמת צדד שאפילו לתנא קמא שמחייב ליתן, מידי ספק לא יצא, הלכך אין להפריש מזה על טבל ודאי (וצריך עיון לענין ברכה).

**רבי שמעון אומר: דמאי.** מצינו עוד לשון 'דמאי' על ספק מעשר – במכשירין ב, י' המוצא פירות בדרך... מחצה למחצה – דמאי ובר"ש: כלומר ספיקא הוי. [ואינו כ'דמאי' שבכל מקום שהוא כינוי לפירות עם הארץ, ויש לו דינים וקולות מיוחדים מפני שרוב ע"ה מעשרים. וגם אין מפרישים ממנו תרומה גדולה. וע' משנה למלך מעשר ט,א].

**כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר... טבלים שאתה לוקח מן העכו"ם אי אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן** – והוא הדין לענין מעשר, מפריש ופטור מליתנו ללוי, שאומר לו: באתי מכח מי שאינך יכול לדון עמו (עפ"י רמב"ם תרומות א, יא, ובתשובה של"ו). ורק תרומה גדולה חייב ליתן לכהן – מכך שלא גילתה תורה לפטור אלא בתרומת מעשר (ערמב"ם; לקוטי הלכות).

בחדושי הגר"ח הלוי (תרומות א, יא) מבוארים שני אופנים מדוע לפי האמת נצרכים לסברת 'קאתינא מכח גברא דלא מצי לאשתעויי' וגם ללימוד המיוחד מן הכתוב בתרומת מעשר (כפי שמשמע מלשון הרמב"ם); –

א. עיקר הפטור הוא מצד הסברה, אלא שהכתוב בא לחדש שלא חל עליו חיוב נתינה מחדש, להיותו חוזר ומתחייב כאשר הפירות ברשות ישראל. ודוקא במעשר ובתרומת מעשר גילה הכתוב, ולא בתרומה גדולה.

ב. אילולא שחידש הכתוב הייתי אומר שהטעם שנכרי פטור משום שאינו בר מצוות, אבל אין פטור והפקעה בעצם הפירות, ועל כן אין שייך לפטור את הבא מכחו, כי גם הוא עצמו אינו פטור אלא משום שאינו מצווה – לכך בא הכתוב לחדש פטור בעצם הפירות, שלכן גם כל הבא מכחו פטור. ופטור זה לא נאמר בתרומה גדולה.

והגרש"ז איערבך זצ"ל בספרו מנחת שלמה (לו) נטה מדרך זו וכתב לפרש שמעשר ראשון [והוא הדין מעשר עני – ע"ש באורך], כיון שמותר לזרים ואין בו קדושה, הרי שמצוותו אינה אלא כדבר שבממון גרידא, לפיכך הלוקח פטור מנתינתו מפני סברת 'קאתינא...'. ואין צורך לשום לימוד על כך. ואולם בתרומת מעשר היה מקום להסתפק בדבר, שמא כיון שיש בה קדושה הריהי כתרומה גדולה שאין שייכת סברה זו לפוטרה כיון שהיא חוק הכהנים, או שמא לא נאמר חיוב תרומת-מעשר אלא מן המעשר שמחייבים ליתנו ללוי [וזה היתה דעתו של רב דימי לחלק מצד הסברה 'דלמא כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר' – משמע שמצד הסברה חילק כן, אף בלא קרא] – ועל כך בא הכתוב לגלות על הסברה, ממשוטו של מקרא ולא דרשה מיתור הכתוב, שאין חיוב תרומת מעשר אלא ב'טבלים שאתה (- הלוי) לוקח מבני ישראל', כיון שחיוב תרומת מעשר מסתעף רק ממעשר ראשון הניתן ללוי. עד כאן תורף דבריו.

## דף יב

**ולא בשחוטא...** – שאין קרוי 'שה' אלא חי [וכן בסמוך נסתפקו האם אפשר לפדות בנן פקועה אם לאו, כיון שדינו כשחוטא].

ונראה שכן הדין גם לענין החמור, אם הוא מת – שוב אין לו פדיון שאינו קרוי 'חמור'. וכן הביא מהרי"ט אלגאזי (אות יב יד) מהתוספתא (א, 1) ומהספרי (קרח), שאין פודים פטר חמור שמת. ואולם הפרישה (שכא, יט) כתב שיכול לפדותו (ע' בשו"ת אור לציון יו"ד כא).

לדברי הכל מטמא (רש"י). והמחלוקת מדברת באופן ששחטו להתלמד (הלכות שחיטה. רש"י), האם שחיטה כגון זו מועילה כמחשבה אם לאו.

## דף י

יב. א. עריפת פטר חמור, כיצד?

ב. האם פדיית פטר-חמור נעשית תוך שלשים יום או לאחר שלשים?

א. לכתחילה יש לפדות פטר חמור (משנה יג.). לא רצה לפדותו – עורפו בקופיץ (= סכין גדול) מאחוריו [תני לוי: הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יופסד ממונו]. ולא ימיתנו בצורה אחרת כגון בקנה במגל בקרדום ובמגירה – שאין אלו דרך עריפה (ערש"י).

כתב הראב"ד שאין העריפה מצוה אלא בגדר קנס ועונש. ואילו הרמב"ם מחשיבה למצוה. ולשיטתו אפשר שמברכין על העריפה (עפ"י אחרונים).

ב. למדו בברייתא מיתור הכתוב (תפדה. וע' חו"ב סו"ס"ג) שמצות פדיית פטר חמור קיימת מיד, שלא כפדיון בכור אדם. ולהלן (יב-יג) נחלקו אמוראים בדבר, בישוב סתירת הברייתות; –

רב נחמן אמר שעיקר זמן המצוה הוא לאחר שלשים, אלא שאם פדאו מקודם פדוי, ואפילו אמר 'מעכשיו'. ואילו רב ששת (כפרש"י. וע"ש רבנו גרשום) נקט שמצוותו לאלתר, אלא שאם שהה לא עבר עד שלשים יום. לאחר מכן – עבר. ורבא פרש שהדבר שנוי במחלוקת התנאים; לרבי אליעזר המקיש בכור בהמה טמאה לבכור אדם, מצוותו לאחר שלשים, ולחכמים שאינם מקישים – זמן המצוה לאלתר.

א. הלכה כחכמים שמצוותו לאלתר ואינו עובר עליו עד שלשים יום. (וע' בשטמ"ק יג. ששיעור זה מדרבנן בעלמא. וע"ע חו"א יז, ט).

כל יום שאינו פודהו – עובר בעשה. ומשמע בגמרא להלן שאין בדבר משום בל תאחר (ע' חו"א יז, ב. וערמב"ם (בכורים יב,ו) לאחר ל' אין כאן אלא עיכוב מצוה [כן הגרסה במהדו' פרנקל]).

ב. במקום הספק שדינו להפריש פדיונו לרבי יהודה, יש לעיין שמא אם אינו פודהו ואינו נהנה אין מחייבים אותו לפדות, או שמא מצוה עליו להפקיע איסורו (ע' חו"א יז, ד). והנצי"ב (יב): כתב שאינו חייב.

ג. אפשר לפדות בברכה פטר-חמור תוך שמונה ימים ללידתו, ואין לחוש שמא נפל הוא ופטר מפדיון, מלבד אם ידוע שלא כלו לו חדשיו (עפ"י שו"ת אור לציון יז"ד כא).

## דף יא

יג. א. האם יש שיעור מנימלי לשווי השה שפורים בו?

ב. במה אפשר לפדות פטר חמור?

ג. הפודה פט"ח של חברו – האם הוא פדוי ולמי שייך החמור הפדוי?

ד. הגונב פט"ח של חברו – מה דינו?

ה. שה שפדו בו פטר חמור – האם נכנס לדיר להתעשר?

ו. ישראל שירש פטר חמור – מה יעשה בו?

א. אין שיעור לדמי השה (תפדה – כל שהוא), שלא כבכור אדם שפודה בסכום מסוים. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אין פדיה פחות משקל (וכל ערכך יהיה בשקל הקדש. רבא).

מסתבר שאם החמור שוה פחות משקל – פודהו בשוויו ואין צריך שה שוה שקל, שלא יהא חמור מן ההקדש (עפ"י חז"א יז,ה).

אמר רב נחמן: הלכה כדברי חכמים. ואפילו בשה כחוש שאינו שוה אלא מעה [וכן שנינו שאפשר לפדות בשה בעל מום]. ודוקא כשפדה מעצמו אבל הבא להמלך מורים לו ליתן שה בשלשה זוזים. וזוהי עין בינונית. עין רעה – שקל (= שני זוזים). עין יפה – סלע (ארבעה זוזים).

מהרמב"ם נראה שפודים לכתחילה בשה כלשהו, וכנראה היתה לו גרסה אחרת בגמרא. אולם שאר כל הראשונים כתבו כפי גרסתנו (ע' כס"מ; לקוטי הלכות).

ב. פודה בשה, קטן או גדול, זכר או נקבה, מן הכבשים או מן העזים. אין לו שה לפדותו – פודהו בשוויו בכל דבר. לא אמרה תורה שה להחמיר עליו אלא להקל עליו (והסיקו שגם ר' יהודה מודה בדבר).

הרמב"ם (בכורים יב,ב) כתב שאם אין החמור שוה שלשה זוזים – אין פודים אותו אלא בשה או בשלשה זוזים. ואולם לפי גרסתנו אפשר לפדותו בשוויו אף בפחות משלשה זוזים (עפ"י הגר"א; חז"א).

ג. הפודה פטר חמור של חברו – פדוי (רב שיזבי אמר רב הונא). ופשטו מהברייתא שפדיונו שייך לבעלים ולא לפודה, ואפילו לדעת רבי יהודה שפט"ח אסור בהנאה, אין זה דומה להקדש השייך לפודה אותו ולא לבעלים – שהרי יש לבעלים זכות ממונית בחמור.

ד. הגונב פט"ח של חברו – משלם תשלומי כפל (מלאים. מפרשים) לבעלים. ואפילו לר"י שאין לו לבעלים אפשרות הנאה עכשו, הלא יש לו לאחר זמן (ואינו דומה להקדש שממועט מתשלומי כפל).

ה. שה שפודים בו פט"ח וניתן לכהן – פטור ממעשר, שהרי הלקוח ושניתן לו במתנה פטור. אבל אם לא ניתן לכהן כגון בספק שמפריש לעצמו או שירש פט"ח מאבי אמו כהן [שירש זה מישראל] – נכנס השה לדיר להתעשר. והוא הדין כשהיו לו עשרה שייך כאלו – כולם נכנסים לדיר להתעשר.

ו. ישראל שירש פט"ח מאבי אמו כהן; אם נולד אצל הכהן – פטור מכלום, שהרי הכהן המוריש לא נתחייב מעולם. אבל נולד אצל ישראל ונתחייב, ואח"כ ירשו הכהן ומת הכהן וירשו ישראל – מפריש טלה לעצמו.

יד. מה הדין במקרים הבאים, לענין הפרשת תרומות ומעשרות ונתנתן?

א. ישראל שירש טבלים מאבי אמו כהן.

ב. הלוקח טבלים מן הנכרי.

ג. המפקיד פירותיו אצל הכותי, אצל עם הארץ או עכו"ם.

א. ישראל שירש טבלים ממורחים מאבי אמו כהן – מעשרם והם שלו, ומוכר התרומה לכהנים, שמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין וכאילו כבר הפרישן כהן וזכה בהן והורישן לו. ואפילו היה המירות ביד ישראל בתחילה ונתחייב בנתנתן – כיון שהיתה יד כהן באמצע, יורשו פטור מנתנתן.

- ב. הלוקה טבלים ממורחים מן הנכרי – מעשרם [כדעת האומרים אין קנין לנכרי בא"י להפקיע מיד מעשר], והם שלו. ולמאן דאמר מירוח הנכרי פוטר (דגנך), אינו חייב להפריש אלא כשמירחו ישראל.
- א. אפילו למ"ד 'יש קנין לנכרי' – חייב להפריש מדרבנן (תוס' עפ"י מנחות לא). ומאידיך, אף למ"ד 'אין קנין' אין כאן חיוב גמור מדאורייתא – שהרי הלוקה פטור מהתורה, מלבד לדעת רבנו תם אם לקח קודם המירוח ומירחו – חייב מדאורייתא (עפ"י תוס'). ושיטת הריב"ם הפוכה משל ר"ת).
- עוד כתבו התוס' (במנחות לא) שאין מי שסובר 'אין קנין'... ומירוח עכו"ם אינו פוטר, הלכך לכו"ע אין חיוב דאורייתא בלוקה מגוי כשמירח הגוי.
- ב. מה שאמרו שמירחו ישראל – לפרש"י הכוונה שהיה אריס אצל הנכרי. ואילו התוס' סוברים רק אם מירח ישראל לאחר שקנה מן הנכרי, אבל ישראל הממרח פירות הנכרי, דינו כמירוח נכרי.
- ג. להלכה, אעפ"י שמירחן הנכרי ומירוחו פוטר – גזרו משום 'בעלי כיסין' (עפ"י תוס'). ודעת הרמב"ם (ע' תרומות א; מעשר יא, טו; תשובה של"ו) שלא גזרו אלא בפירות שקנה מישראל אחר שבאו לעונת המעשרות, אבל היו של הגוי מקודם לכן – פטורים.
- ומה שאמרנו שפטור מנתינה, דוקא בתרומת מעשר (שנאמר בה כי תקחו מאת בני ישראל – ולא טבלים שאתה לוקח מן הנכרי), אבל תרומה גדולה חייבים ליתן לכהן.
- מעשר ראשון מפריש ואינו נותן ללוי. תרומת מעשר – מוכרה לכהן (עפ"י רמב"ם תרומות א, יא). לקח מהנכרי פירות מחוברים לקרקע, אם לא הביאו שליש ברשות הנכרי – חייב ליתן לכהן וללוי. ואם קנאם לאחר הבאת שליש – אין נותן לכהן וללוי על מה שגדל ברשות ישראל, לפי חשבון (שם א, ב).
- ג. המפקיד פירותיו אצל הכותי ואצל עם הארץ – הרי הם בחזקתם למעשר ולשבועית, ואינו חושש שמא החליפם.
- המפקיד אצל עכו"ם – הרי הם כפירותיו, שחוששים להחלפה, הלכך חייב להפריש מהם תרומות ומעשרות ואף ליתן לכהן. ודוקא תרומה גדולה אבל תרומת מעשר פטור מליתן לכהן כנ"ל. רבי שמעון אומר: דמאי, כלומר יפריש כל מעשרותיו מספק ואין צריך ליתנם לכהן (ותרומה גדולה – מפריש ומוכרה לכהן).
- א. מדובר כשהפקיד פירות מתוקנים, ואעפ"י חייב להפריש כי בחזקת שהנכרי החליפם בפירותיו. ואעפ"י שמירוח נכרי פוטר, חייב להפריש מדרבנן משום גזרת 'בעלי כיסין'. [וכן יש לדון לפוטרו מן התורה משום 'לקוח' אלא שלר"ת אין פטור מה"ת אלא אם לקח אחר מירוח. ולריב"ם – דוקא לקח קודם מירוח] (עפ"י תוס' וראב"ד מעשר יא, טו).
- ודעת הרמב"ם (מעשר יא, טו) שאם הפקיד פירות חולין מתוקנים – פטור מלעשר, שהרי גם אם החליפם העכו"ם הלא פירותיו פטורים ממעשר משום מירוח נכרי. ורק אם הפקיד פירות שלא נגמרה מלאכתם, ונגמרו ביד ישראל אחר שלקח הפקדון – חייב לעשר. ואם היו הפירות טבלים שנגמרה מלאכתם – חייב להפריש, שמא לא החליף הנכרי, ולפיכך נראה שהמעשרות שיפריש – ספק (וכן הסיק לפרש הרא"ש דמאי ג, ד. וכ"כ הרע"ב שם. ובחדושי רעק"א תמה מסוגיתנו שמבואר שלת"ק דנים כהחליפם בודאי).
- בספר שפת אמת צדד שאפילו לתנא קמא אי אפשר להפריש מזה על טבל ודאי, שמ"מ מידי ספק לא יצא. ע"ש. וצ"ע לפי"ז לענין ברכה.